

DOSSIER: ECOLOGIE

SAMEN ZORGEN VOOR ONS GEMEENSCHAPPELIJK HUIS

Waarom willen we ons met IJD inzetten voor ecologie	1
Paus Franciscus heeft een droom...	1
Wat gaan we doen? De groene weg van IJD	2
Eco-groepen? Hoe dan?	3
Hebben jullie de perfecte eco-tip? Laat het ons weten via ijd@ijd.be	
Kant-en-klaar: aan de slag voor de planeet!	5
Met paus Franciscus voor een betere wereld (+12)	5
ECOLOGIE EN DE KERK (+16)	9
INTERESSANTE BOEKEN, LINKS, DOCUMENTAIRES	12
BIJLAGES	
Bijlage 1: Voetstappen	13
Bijlage 2: Klimaatstatistieken en quotes uit Laudato Si'	14
Bijlage 3: Laudato Si' (lied)	18

WAAROM WILLEN WE ONS MET IJD INZETTEN VOOR ECOLOGIE?

Wat zorgt ervoor dat jij bij de plussers bent? Ga je naar de activiteiten om je samen met een bende vrienden te amuseren? Heb je nood aan af en toe een moment van stilte en rust in een druk leven? Omdat je veel bijleert in de groep? Of omdat je bij de plussers je kan inzetten voor anderen?

Het is waarschijnlijk een combinatie van de vragen die hierboven gesteld worden. Bij IJD hebben we al deze verschillende antwoorden gecombineerd tot onze visie. We zijn trots op onze kernwoorden: inzet voor iedereen, verbondenheid met elkaar, persoonlijke groei en als belangrijkste, de basis van onze werking: verbondenheid met God.

Met God verbonden zijn, dat betekent met zijn schepping verbonden zijn. En met de schepping gaat het op dit moment niet zo goed. Enkele feiten op een rijtje:

- We leven in het warmste decennium ooit gemeten;
- Er sterven per dag 100 diersoorten uit;
- We gooien per jaar per persoon 26 kg voeding weg;
- Eén op de zes vroegtijdige overlijdens wereldwijd komt door vervuiling;
- Tegen 2050 zit er meer plastic dan vis in de oceaan;

Onze visie ten volle waarmaken, dat betekent ons ook inzetten voor Gods schepping. In dit dossier leer je heel wat bij over de droom van paus Franciscus, de groene weg van IJD, hoe je met het thema 'ecologie' aan de slag kan in jouw groep en zitten ook kant-en-klare spelletjes in! **Gaan we samen voor een groenere wereld?**

PAUS FRANCISCUS HEEFT EEN DROOM...

Paus Franciscus stuurde op 18 juni 2015 een brief de wereld in. Deze brief was niet alleen voor de bisschoppen en priesters, maar voor alle mensen ter wereld. Daarin riep de paus de wereldleiders op het matje: zijn zij wel bezorgd om de aarde, ons gemeenschappelijk huis? En aan iedereen ter wereld vroeg hij: *welke aarde willen wij aan onze kinderen en aan de volgende generaties nalaten?*

In zijn groene encycliek *Laudato Si'* roept paus Franciscus op tot een **ecologische bekering**. En dat houdt wel wat meer in dan goed sorteren en geen afval op de grond gooien. Het is een verandering van levensstijl. Wat in ons gemeenschappelijk huis gebeurt, is niet enkel een kwestie van klimaatopwarming en sluikestorten. Dat is maar één aspect van een wereldwijd probleem van geweld: "Het geweld dat in het menselijk hart, verwond door de zonde aanwezig is, komt aan het licht doorheen de ziektesymptomen van de bodem, van het water, van de lucht en van de levende wezens." (LS 2).

Er is geen sprake van een aparte klimaatcrisis, een aparte vluchtelingenproblematiek en een aparte wereldwijde ongelijkheid. **Alles is met elkaar verbonden:** we vormen een universele gemeenschap, want we zijn allemaal geschapen door dezelfde Schepper. We zijn "door onzichtbare banden verbonden en vormen een soort universele familie, een schitterende gemeenschap die ons aanzet tot een heilig, teder en nederig respect." (LS 89).

Klimaatopwarming, vervuiling, waterproblematiek, teloorgang van de biodiversiteit, wereldwijde ongelijkheid en verval van het menselijke sociale leven, al deze problemen hebben met elkaar te maken. "Er bestaan niet twee aparte crisissen, die van het milieu en die van het sociale, wel één enkele en complexe sociale- en milieucrisis. Het zoeken naar oplossingen vereist een integrale benadering om de armoede te bestrijden, om aan de uitgestorvenen hun waardigheid terug te geven en om tegelijk ook

voor de natuur te zorgen.” (LS 139). Deze benadering kunnen we samenvatten als een **integrale ecologie**, namelijk een aanpak die rekening houdt met de draagkracht van onze planeet en met de menselijke waardigheid.

Het is makkelijk om ontmoedigd te worden als je alle problemen op één stapel legt. Dat is volgens paus Franciscus niet nodig: “Toch is alles niet verloren, omdat de mens, die in staat is zeer laag te vallen, zich ook kan overtreffen. Hij kan opnieuw kiezen voor het goede en zichzelf verbeteren, ondanks alle mogelijke psychologische en maatschappelijke omstandigheden die hem worden opgelegd. Hij is in staat eerlijk naar zichzelf te kijken, de afkeer voor zichzelf te tonen en nieuwe wegen naar de ware vrijheid in te slaan.” (LS 205). Die nieuwe weg, dat is de ecologische bekering.

Hoe moet dat dan in ons **dagelijkse leven**? Hoe ziet dat eruit, zo'n ecologische bekering? Het is de bewuste keuze om een ecologisch evenwicht te vinden, om de verbondenheid met het hele ecosysteem te herstellen. Het gaat over het innerlijke evenwicht met zichzelf, het solidaire evenwicht met de ander, het natuurlijke evenwicht tussen alle levende wezens, het geestelijke evenwicht met God. (LS 210).

WAT GAAN WE DOEN? DE GROENE WEG VAN IJD

2019 staat bij de plussers helemaal in teken van ecologie! We willen jullie op weg helpen om samen aan een betere, gezondere en groenere wereld te werken. Hoe doen we dat?

✧ **Test je groep met de ecoZET**

Geen idee hoe jouw groep het op ecologisch vlak doet? Dan is er vanaf nu één adres: www.ZET.IJD.be. De vernieuwde ZelfEvaluatieTool test op vijf minuten de ecologische daadkracht van jouw groep en biedt je stof tot nadenken.

✧ **Schrijf je in voor een vorming rond ecologie**

Elke afdeling van IJD organiseert in 2019 minstens één vorming rond ecologie in de plussersgroep. Van spelletjes zonder materiaal naar ecologisch geld inzamelen tot fun zonder flyers, je komt het allemaal te weten op een vorming bij IJD.

✧ **Organiseer in jouw groep een activiteit rond ecologie**

Over Laudato Si' voorstellen aan je leden, lees je meer in het volgende hoofdstuk van deze bundel. Je kan direct aan de slag met kant-en-klare spelletjes en werkvormen, ook te vinden in deze bundel.

✧ **Ga aan de slag!**

Bepaal welke acties je in jouw groep kan ondernemen en doe ze ook effectief. Zorg eerst voor een overlegmoment of brainstorm met je leden. Vraag hen zelf hoe jullie je activiteiten, promo, lokaal... ecologischer zouden kunnen gebruiken. Hoe willen zij zich inzetten? Het kan al klein beginnen: elkaar aanmoedigen om met de fiets naar de activiteiten te komen, geen wegwerpbekers gebruiken,... Dat zijn ideeën die leden zelf ook heel makkelijk kunnen bedenken. Laat de oudste leden bv. eens een activiteit bedenken waarvoor geen materiaal nodig is.

In deze bundel vind je een hele hoop tips om er werk van te maken. Nog hulp nodig? Wij zijn er voor jullie! Bel, mail of stuur een berichtje naar je lokale IJD-afdeling.

✧ **Onderteken het ecologische charter met IJD**

Samen gaan we voor ecologische groepen! Voel je je na een jaar vol vorming klaar om de sprong te wagen? Onderteken dan met je groep het ecologisch charter van IJD, waarin je duidelijk formuleert wat jullie groep zal doen om een groenere werking te worden. Al deze charters vormen dan samen de grote groene belofte van IJD.

ECO-GROEPEN? HOE DAN?

Tips van IJD voor een groenere werking

LOKAAL

- We werken met duurzaam materiaal (bv. goede kwaliteit van verfborstels i.p.v. wegwerp).
- We gebruiken kladpapier of gerecycleerd printpapier.
- Wij controleren steeds of alle lichten uit zijn bij vertrek.
- In ons lokaal gebruiken we spaarlampen of LED.
- We trekken liever een extra IJD-trui aan dan de verwarming een graadje hoger te zetten.
- We nemen ieder jaar deel aan dikke truiendag.
- We proberen afval zoveel mogelijk te beperken, bijvoorbeeld door restjes van materiaal te sparen en opnieuw te gebruiken (touw, verf ...)
- We sorteren ons afval en zetten het op tijd buiten in de juiste zakken.
- We hebben een poster in ons lokaal over het verlagen van onze ecologische voetafdruk.
- We kennen het Ecoplan van onze gemeente of stad.

MAALTIJDEN

- We gebruiken zo weinig mogelijk verpakkingen, bijvoorbeeld:
 - ✂ Geen voorverpakt fruit en groenten, maar losse producten.
 - ✂ Drank in glazen flessen.
- Frisdrank zelf maken met kraantjeswater en siroop.
- Drinkjes met een lekker smaakje: citroenwater, muntwater, komkommerwater.
- We sorteren ons afval.
 - ✂ We verzamelen ons afval in de correcte zakken.
- We hebben een plan voor het verdelen van onze overschotjes.
- Wanneer we op uitstap gaan, gebruiken we herbruikbare drinkflessen en boterhamdozen. We moedigen dit ook aan bij onze leden.
- We houden rekening met de ecologische voetafdruk van ons eten:
 - ✂ We proberen onze vleesconsumptie te beperken.
 - ✂ We eten lokaal geteelde groenten en fruit. De afkomst vind je op de verpakking.
 - ✂ We kopen geen exotisch fruit of groenten, zoals ananas, mango's en avocado's.
 - ✂ We eten seizoensgroenten.
 - ✂ We maken niet te veel eten.
 - ✂ We gebruiken herbruikbaar bestek en servies. We gebruiken geen wegwerpmateriaal.
 - ✂ We doen niet te veel inkopen.
- We doen onze inkopen met herbruikbare tassen of plooidozen.

- We doen boodschappen bij winkels die milieuvriendelijke producten in hun gamma hebben (bioproducten, producten in bulk).
- Wij herbruiken onze broodzakken.

VERVOER

- We doen zo veel mogelijk van ons vervoer met de fiets of het openbaar vervoer.
- Wanneer we met de auto gaan, doen we aan carpooling.

OVERNACHTINGEN

- We houden ons aan de 'minuutdouche', waarbij iedereen tijdens één liedje van een minuut de tijd heeft om te douchen.
- Wanneer we ergens overnachten, duiden we een afvalverantwoordelijke aan.
- We gooien ons sprokkelhout terug in het bos.
- We laten onze overnachtingsplek proper achter.
- We maken op voorhand een planning van onze maaltijden en hoeveelheden om te vermijden dat we te veel voedsel moeten weggooien.
- We organiseren op uitstap een zero energy day, een dag waarop we geen elektriciteit of gas gebruiken.
- We kopen ecologisch wc-papier.

ACTIVITEITEN

- We nemen vuilniszakken mee wanneer we op tocht gaan.
- Wij ontlenen soms een spel in het documentatiecentrum.
- Wij hebben bij IJD een vorming over ecologie gevolgd.
- Wij organiseren een activiteit over ecologie.

Hebben jullie de perfecte eco-tip? Laat het ons weten via ijd@ijd.be!

KANT-EN-KLAAR: AAN DE SLAG VOOR DE PLANEET!

We bieden twee uitgewerkte activiteiten aan om kennis te maken met Laudato Si', de groene encycliciek van paus Franciscus, op maat van je leden. De eerste avond is bedoeld vanaf 12 jaar en de tweede avond vanaf 16 jaar.

MET PAUS FRANCISCUS VOOR EEN BETERE WERELD (12+)

Deze activiteit bestaat uit een filmpje gevolgd door enkele kleinere activiteiten. Het doel van de activiteit is om Laudato Si' te leren kennen, om de band tussen ecologie en liefde voor de naaste te begrijpen en om de oproep van de paus te beantwoorden met concrete acties.

1. Filmpje Laudato Si' (10 min)

Kijk samen naar het filmpje gemaakt door Kerknet (zie voetnoot 2). Bespreek achteraf de volgende vragen:

- Wat is een encycliciek?
- Waarom schreef de paus deze brief?
- Waartoe roept de paus ons op?

Achtergrondinformatie voor het gesprek:

Laudato Si' is de naam van één van de brieven van paus Franciscus, ook wel een encycliciek genaamd. Het betekent "Geprezen zijt Gij!" en de titel komt uit een hymne geschreven door Franciscus van Assisi. Deze heilige is de patroonheilige van het milieu. Encyclieken worden door de paus geschreven om advies te geven aan gelovigen over een bepaald onderwerp. Deze brief is niet enkel geschreven voor katholieken, maar voor iedereen ter wereld, omdat het over ons gemeenschappelijk huis gaat.

2. Mijn plek in deze wereld (15 min)

Benodigdheden:

- papier
- balpen

Lees volgend citaat voor: *"Het vriendschapsverhaal van ieder mens met God verloopt steeds in een geografische ruimte die omgevormd wordt tot een zeer persoonlijk teken. Ieder van ons bewaart in zijn gedachten plaatsen waaraan de herinnering echt deugd doet. Wie opgroeide in de bergen, of wie als kind gehurkt water uit de rivier dronk, of wie speelde op het plein van zijn wijk, voelt zich geroepen om zijn eigen identiteit terug te vinden als hij naar deze plaatsen terugkeert."* (LS 84).

Iedereen krijgt nu de tijd om over dit citaat na te denken. Vraag hen ook om na te denken over hun favoriete plekje, waar ze graag tijd doorbrengen.

- Wat maakt die plek zo speciaal?	- Hoe voelen ze zich wanneer ze daar zijn?
- Waar is die plek?	- Hoe ruikt het?
- Wat zie je? Wat hoor je?	- Welke kleuren kan je zien?

Laat iedereen over deze plek vertellen. Vraag hen nu hoe ze zich zouden voelen als deze plek niet meer zou bestaan. Wat voor impact zou dit hebben?

3. Ongelijk verdeeld (40 min)

Benodigdheden:

- heel veel verschillende kleuren stiften. Verspreid deze op voorhand doorheen het lokaal.

1. Verdeel je groep in minstens vijf kleinere groepen en laat hen eerst een naam bedenken voor hun land. Zij mogen grondstoffen (de stiften) verzamelen. Van elke groep mag er maximum één persoon aan het verzamelen zijn. Elke persoon in de groep moet aan bod komen. Overtreden ze één van deze twee regels, dan moeten ze grondstoffen afgeven. Voor het verzamelen krijgen ze één minuut.
2. Wanneer de minuut voorbij is, gaan ze per groepje zitten en kijken ze naar wat ze verzameld hebben. Vertel hen nu dat kleur X water is, kleur Y is diamanten, nog een ander kleur is olie, nog een ander kleur is hout... Benadruk hierbij dat de hoeveelheid grondstoffen niet eindeloos is. We kunnen er geen bij maken. Hoe voelen ze zich bij hun verzamelde grondstoffen? Waarom?
 - Ben je blij met je grondstoffen?
 - Welk land zou je willen zijn? Waarom?
 - Welke impact zou de hoeveelheid grondstoffen op jouw gemeenschap hebben?
3. Laat iedereen nu samenwerken om te zorgen dat elk land even veel heeft als het rijkste land. Dit zal moeilijk zijn! Gebruik de discussies die hierbij ontstaan als aanknooppunt om vragen te stellen zoals:
 - Denk je dat dit mogelijk is op wereldschaal?
 - Welke moeilijkheden zijn er op globale schaal?
 - Wat houdt ons tegen om dit principe in te voeren?
4. Laat hen uiteindelijk de grondstoffen verdelen zodat elke persoon even veel heeft. Stel dan de volgende vragen:
 - Voor wie is dit het moeilijkst?
 - Is het eerlijk dat iedereen even veel heeft? Is het rechtvaardig?
 - Denk je dat dit de attitudes van zij die in rijkere landen leven zal veranderen?

Na het spel zit iedereen samen in een grote kring. Bespreek de volgende vragen:

- ✧ Wat betekent het om te consumeren? Bv. Wie heeft allemaal een smartphone? Wanneer koop je een nieuwe? Waar koop je je kleren? Hoeveel keer per jaar ga je winkelen voor kleren? Wat zou de link kunnen zijn met het spel?
- ✧ Wat betekent 'wegwerp' voor jou? Hebben we iets nieuws nodig enkel en alleen omdat het nieuw is?
- ✧ Wat is het effect van steeds meer en meer willen?
Bv. Smartphones hebben edele metalen nodig, die zeldzaam worden.
- ✧ Waarom willen we meer? Wat zit er achter die drang in ons? Waarom wilde jij meer tijdens het spel?
- ✧ Wat zou er gebeuren als iedereen ter wereld steeds meer en meer wou?

4. Met beide voeten in de grond (15 min)

Benodigdheden:

- Voetstappen (bijlage 1)
- Gekleurde stiften en potloden
- Quotes van Laudato Si', klimaatstatistieken (bijlage 2)

Geef iedereen een quote van Laudato Si' en een kopie van de statistieken i.v.m. klimaat. Laat iedereen zijn quote voorlezen en overloop samen de statistieken. Wat valt hen op? Bespreek daarna samen de volgende vragen:

- Welke stappen gaan we ondernemen om ecologischer te leven? Thuis? In de jeugdbeweging?
- Welke stappen zouden anderen kunnen nemen? Bv. de begeleiders, ouders, familie, leerkrachten...
Kunnen we dit samen aankaarten?

Schrijf twee concrete ideeën op elke voetstap. Hang deze (indien mogelijk) op in het lokaal. Zo zien jullie iedere keer waar jullie samen willen aan werken!

5. Gebedsmoment

Sluit de activiteit af met een kort gebedsmoment.

Lied: Laudato Si', O mi Signore (zie bijlage 3)

Lezing uit het boek Genesis

Gn 2, 4b-9.15

Toen de HEER de aarde en de hemel maakte, waren er op aarde nog geen wilde planten en groeide er geen enkel veldgewas, want de HEER had nog geen regen op de aarde laten vallen en er was nog geen mens om de grond te bebouwen, om het water uit de aarde omhoog te halen en de aardbodem te bevoeien. Toen boetseerde de HEER de mens uit stof, van de aarde genomen, en Hij blies hem de levensadem in de neus: zo werd de mens een levend wezen. Daarna legde de HEER een tuin aan in Eden, ergens in het oosten, en daarin plaatste hij de mens die Hij geboetseerd had. De HEER liet uit de grond allerlei bomen opschieten, aantrekkelijk om te zien en heerlijk om van te eten; daarbij was ook de boom van het leven midden in de tuin en de boom van de kennis van goed en kwaad. Toen bracht de HEER de mens in de tuin van Eden, om die te bewerken en te beheren.

Onze Vader

God stelde de mens aan als behoeder en bewerker van de aarde,
Hij maakte ons daarbij tot broers en zussen van elkaar.
Daarom mogen wij met vertrouwen bidden met de woorden die Jezus ons heeft geleerd:

Onze Vader...

Gebed van paus Franciscus

Almachtige God,
U bent aanwezig
in heel het universum en in het kleinste van uw schepselen, U omarmt alles wat bestaat met uw liefde.
Stort uw liefdeskracht ook uit over ons,
opdat wij het leven en de schoonheid beschermen. Overstelp ons met uw vrede,
opdat wij als broers en zusters samen leven, zonder iemand kwaad te berokkenen.
Dat vragen wij U,
door Jezus Christus, uw Zoon en onze Heer. Amen
Bron: <https://www.kerknet.be/icl/artikel/gebed-om-eeerbied-voor-de-schepping>

ECOLOGIE EN DE KERK (+16)

Deze activiteit bestaat uit een presentatie gevolgd door drie verschillende kleinere activiteiten.

Het doel van de activiteit is om het concept integrale ecologie te leren kennen en te leren reflecteren over ecologie en duurzaamheid.

1. Presentatie Laudato Si' (20 min)

Als eerste activiteit stelt één van de begeleiders de encycliek Laudato Si' voor. Dit kan je op twee manieren doen:

- Aan de hand van een **prezi** gemaakt door IJD: www.prezi.com/mo0oskgj9pgl/laudato-si/
- Aan de hand van een **filmpje** van Kerknet: www.youtube.com/watch?v=g3vSGdlmeql

De prezí duurt ongeveer 20 minuten en is een samenvatting van de encycliek met heel veel foto's. De presentatie is opgebouwd uit citaten uit de encycliek. Als je de presentatie wil voorstellen aan je leden is het geen slecht idee om hem een paar keer te bekijken om de verbanden tussen de foto's en de citaten te begrijpen.

Het filmpje gemaakt door Kerknet is wat lichter verteerbaar: het duurt slechts twee minuten en geeft de hoofdlijnen weer van de encycliek. Ideaal voor een publiek dat snel is afgeleid. Je kan dit filmpje ook aanvullen met een deel van de prezí.

2. Vier werkwinkels (1u30 in totaal)

Voor dit onderdeel heb je minstens twee begeleiders nodig. Verdeel je groep in kleinere groepjes naargelang hun aantal. Er moeten minstens twee kleinere groepjes zijn. We werken met een doorschuifstelsel: er zijn drie activiteiten die elk een half uur duren. Na een half uur schuift de groep door. Elke activiteit probeert op een andere manier naar de encycliek te kijken.

- A. "Mee eens!" – stellingenspel
- B. "Hoe kan ik in mijn eigen leven ecologisch leven?" – brainstorm
- C. "We maken er iets van!" – knutselen met afval

A. Stellingenspel

Dit is de tafel om indrukken te verwerken. Enkele startvraagjes:

- *Wat is je bijgebleven uit de presentatie?*
- *Wat heeft je geraakt?*
- *Waar ben je het niet mee eens?*
- *Denk je dat de paus hiermee een impact zal hebben op de ecologische en sociale crisis?*
- *Hoe zou jij deze integrale ecologie in de praktijk omzetten?*

Het geweld dat in het menselijk hart, verwond door de zonde aanwezig is, komt ook aan het licht doorheen de ziektesymptomen van de bodem, van het water, van de lucht en van de levende wezens. (LS 2)

- *Wat denk je dat er bedoeld wordt met 'het geweld in het menselijk hart'?*
- *Hoe kan het menselijk hart een invloed hebben op de bodem, het water, de lucht, ... ?*

Bartholomeus heeft de aandacht gevestigd op de ethische en spirituele wortels van milieuproblemen. Om niet alleen de symptomen aan te pakken is het nodig dat er oplossingen gezocht worden op technologisch vlak maar ook door verandering van het menselijk gedrag. Hij vraagt ons om over te gaan van consumptie naar offer, van hebzucht naar vrijgevigheid, van verkwisting naar het vermogen om te delen, in een ascese die "betekent dat je leert geven, en niet alleen afstand doet van iets." Het is een manier van liefhebben, van beetje bij beetje overgaan van wat ik wil naar wat Gods wereld nodig heeft. (LS 9)

- *Denk je dat de ecologische crisis spirituele wortels heeft?*
- *Hoe kan je "overgaan van wat ik wil naar wat Gods wereld nodig heeft?"*

Gedragingen die ook onder gelovigen de wegen voor een oplossing in de weg staan, gaan van de ontkenning van het probleem tot onverschilligheid, gemakzuchtige berusting of blind vertrouwen in technische oplossingen. (LS 14)

→ *Merk je bij jezelf soms één van deze houdingen op?*

De moeilijkheid om deze uitdaging serieus te nemen houdt verband met een ethische en culturele achteruitgang waarmee de ecologische crisis gepaard gaat. De man en de vrouw van de postmoderne wereld lopen voortdurend het risico diep individualistisch te worden en veel huidige maatschappelijke problemen moeten in verband worden gebracht met het egoïstisch zoeken naar onmiddellijke bevrediging, met de crises van de banden van gezin en maatschappij, met de moeilijkheden om de ander te erkennen. (LS 162)

→ *Ga je akkoord met de link tussen individualisme, egoïsme en de ecologische crisis?*

B. Brainstorm

Over het **ecologisch burgerschap**: Het is een zeer nobele taak om met kleine dagelijkse handelingen te zorgen voor de schepping. Iets hergebruiken in plaats van het snel weg te gooien, omdat men daartoe echt gemotiveerd is, kan een daad van liefde zijn die onze waardigheid tot uitdrukking brengt. (LS 211)

Opwarmer: associatiespel

Toon twee afbeeldingen aan een persoon. Vraag waarom deze bij elkaar horen. Stimuleer ze om hun fantasie te gebruiken! Voor de begeleider: zorg dat de kaarten niet zo goed bij elkaar passen.

Starten met een stelling: *Hoe kunnen wij als jongeren ecologische burgers worden?*

Negatieve brainstorm

Een negatieve techniek met een positief resultaat. Deze 'omgekeerde brainstorm' is gemakkelijk uit te voeren, alleen of in groep.

- Doe een ideeënronde totdat het vastloopt en je niets meer kan verzinnen
- Bedenk met de groep zoveel mogelijk redenen waarom het niet lukt om het probleem op te lossen
- Ga door, fantasieer en overdrijf
- Buig al deze redenen om door je af te vragen hoe dit wel zou kunnen. Maak zo van de obstakels een kans!

De superheld

De superheld redt niet enkel mensen in nood, hij helpt je ook met brainstormen. Deze techniek vergt een behoorlijk grote verbeeldingskracht. Maar eens je hem onder de knie hebt, stap je gemakkelijk af van je meest ingesleten denkpatronen.

- Neem een held of heldin in gedachten
- Maak deze 'levend'. Welke bijzondere eigenschappen zijn typisch voor deze held?
- Hoe zou de held of heldin het probleem aanpakken? Fantasieer!
- Vertaal de suggesties naar concrete oplossingen voor het probleem

C. Knutseltafel

We maken samen een portemonnee uit een melkkarton.

Wat heb je nodig :

- een melkkarton per persoon	- een potlood
- een lat	- schaar
- isolatietape	- dubbelzijdige plakband
- zelfklevende velcro	

Stap 1:

Duw het melkkarton plat en knip de uiteinden af.

Stap 2:

Verdeel de verpakking in drie met een potlood en een lat.

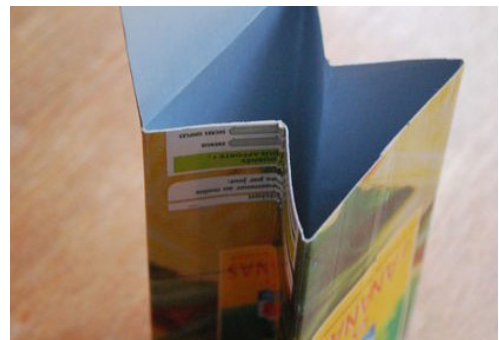
Stap 3:

In het eerste deel van het karton knip je de zijkanten en achterkant weg. Daardoor krijg je een flap waarmee de portefeuille zal sluiten.

Stap 4:

Plooi de zijkanten van het karton naar binnen zoals op de foto.

Stap 5:

Plooi in drie.

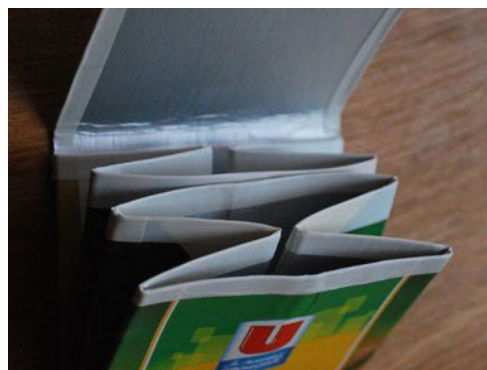

Stap 6:

Bedek de randen met isolatietape.

Stap 7:

Neem dubbelzijdige tape en plaats tussen de twee delen van de binnenwand van de portefeuille.

Stap 8:

Plak de Velcro op de flap en op de voorkant van de portefeuille.
Je portefeuille is klaar!

TIP:

- Was je melkkarton zeer grondig uit!
- Isolatietape is steviger dan gewone tape. Je kan dit eventueel vervangen door washitape, maar die is niet zo stevig.
- Maak per persoon een paar portefeuilles en verkoop ze voor een goed doel!

Sluit deze activiteit af met een gebedsmoment (cfr. supra).

INTERESSANTE BOEKEN, LINKS, DOCUMENTAIRES...

Boeken:

- Laudato Si'. Over de zorg voor het gemeenschappelijk huis. Paus Franciscus, 2015
- De verborgen impact: alles voor een eco-positief leven. Babette Porcelijn, 2017
- We hebben maar één planeet : groene tips en inspiratie voor low impact kids. Steven Vromman. 2010.

Links:

- www.kitduurzaamontwikkeling.org/jeugdbeweging
- www.leefmilieu.brussels/
- [leefmilieu.brussels/themas/duurzaam-consumeren/duurzame- evenementen/jeugdbeweging-duurzaam-op-kamp](http://leefmilieu.brussels/themas/duurzaam-consumeren/duurzame-evenementen/jeugdbeweging-duurzaam-op-kamp)
- www.velt.nu/sites/files/content/documenten/groentekalender.pdf
- www.jnm.be/werkgroep/milieuwerkgroep/iedereen-eco/duurzame-voeding

Documentaires:

- An Inconvenient Truth: over de gevolgen van klimaatverandering.
- Chasing Ice: Veranderingen op de Noordpool ten gevolge van klimaatopwarming.
- Cowspiracy: documentairemaker Kip Anderson gaat op zoek naar de meest vervuilende industrie. Hij komt uit bij de vleesindustrie, waar maar liefst 15 000 liter water nodig is voor 1 kilo vlees.
- No Impact Man: het relaas van een familie die proberen om een jaar lang zo te leven dat ze geen impact hebben op het milieu.
- Before the Flood: documentaire van Leonardo DiCaprio over de impact van klimaatverandering en milieuvervuiling op de wereld.

BIJLAGE 1 VOETSTAPPEN

BIJLAGE 2 KLIMAATSTATISTIEKEN EN QUOTES UIT LAUDATO SI'

IS KLIMAATVERANDERING NU AL ZICHTBAAR IN VLAANDEREN?

TEMPERATUUR

- Gemiddeld is het 2,4 °C warmer dan zo'n 200 jaar geleden.
- De 18 warmste jaren, gemeten sinds 1833, liggen tussen 1989 en 2014.
- In alle seizoenen is het warmer dan vroeger. In de lente is de stijging het grootst (+ 3 °C).
- Het aantal tropische dagen (max. temperatuur hoger of gelijk aan 30 °C) neemt toe: stijging met 1 per 17 jaar.
- Het aantal hittegolven stijgt van 1 hittegolf per 3 jaar (jaren 70) naar 1 per jaar nu.

NEERSLAG

- Er valt 13 % meer regen dan zo'n 200 jaar geleden.
- In de winter valt er meer regen dan vroeger, maar sneeuwt het minder vaak.
- Het aantal dagen met zware neerslag is verdubbeld van 3 naar 6 dagen per jaar.
- De maximale hoeveelheid neerslag, gemeten over 5, 10 of 15 dagen, neemt ook toe.
- De droogteperiodes laten nog geen duidelijke veranderingen zien.

WIND

- In het binnenland waait het 10 tot 15 % minder dan in de jaren 60.
- Er is geen duidelijke trend voor het aantal dagen met windstoten boven 70 km/u.
- Ook voor de hoogst gemeten windsnelheden detecteren we geen trend.

ZEEWATER

- Het zeeniveau is gestegen. In Oostende bv. ligt het jaargemiddelde 11,5 cm hoger dan in 1951.
- De golfhoogte en de windsnelheid aan de kust vertonen geen duidelijke trend.
- Het zeewater is warmer dan vroeger.

Zal het klimaat nog veranderen in Vlaanderen?

Ja, het klimaat zal zeker nog veranderen. Hoe het klimaat zal veranderen, hangt af van de hoeveelheid broeikasgassen die de mens blijft uitstoten. Via scenario's brengen wetenschappers dit in kaart.

TEMPERATUUR

- Binnen 30 jaar kan het gemiddeld 2,2 °C warmer zijn, binnen 100 jaar zelfs 7,2°C als we er niet in slagen de uitstoot van broeikasgassen drastisch terug te dringen.
- Zelfs als we erin slagen de uitstoot wereldwijd te beperken of zelfs netto tot 0 te herleiden, dan nog zal de temperatuur stijgen ten opzichte van vandaag met minstens 0,3 °C over 50 jaar en 0,7 °C over 100 jaar.
- Er zullen meer extreem warme en minder extreem koude dagen zijn.
- Vooral in steden neemt de hittestress toe, van 1,4 tot 17,2 keer hoger dan vandaag.

NEERSLAG

- In de winter kan er binnen 100 jaar tot 38 % meer regen vallen. Het aantal regendagen stijgt wat minder, waardoor het vooral harder en meer zal regenen per dag.
- In de zomer wordt het waarschijnlijk droger en kan het tot de helft minder regenen binnen 100 jaar. Het aantal regendagen neemt af, maar het kan wel heftiger regenen.

WIND

- De gemiddelde windsnelheid zal waarschijnlijk niet veel veranderen in de komende decennia. Tijdens zware winterstormen kan de windsnelheid wel toenemen met 0 tot 30 %.
- De wind blijft onveranderd hoofdzakelijk uit het zuidwesten komen.

ZEEWATER

- De zeespiegel kan de komende decennia sneller beginnen te stijgen; tot gemiddeld 9 mm per jaar. Dat leidt tot een stijging van bijna 1 meter tegen 2100.

Wat zullen de gevolgen zijn van klimaatverandering in Vlaanderen?

Als we de klimaatverandering niet snel kunnen afremmen, zullen de gevolgen negatief zijn.

MEER OVERSTROMINGEN EN DROOGTE

- Aan de kust en langs de oevers van rivieren, die verbonden zijn met de Noordzee, kan het sneller overstromen. De overstromingsschade zal ook groter zijn omdat Vlaanderen almaar dichter bevolkt wordt.
- In de zomer kan het vaker extreem en kortstondig regenen. Daardoor zullen rioleringsystemen en andere afwateringssystemen sneller overstromen.
- Tegelijk kunnen we meer te kampen krijgen met droogte en watertekort, vooral tijdens de zomermaanden.

STEDEN WORDEN HEUSE HITTE-EILANDEN

- Steden houden warmte veel sneller en langer vast dan landelijke gebieden. Onze steden worden echte hitte-eilanden.
- Het verschil in temperatuur loopt vooral 's nachts op tot enkele graden, met uitschieters van 7 à 8 °C en meer. In de steden zullen hittegolven dus vaker en intenser voorkomen.

- Mensen in de stad krijgen daardoor vaker te maken met hittestress. Vooral bij ouderen en kinderen leidt dat tot bijkomende overlijdens.
- Antwerpen is het grootste hitte-eiland in Vlaanderen. Ook Gent, Kortrijk, Mechelen, Roeselare en Brugge ontwikkelen een sterk hitte-eilandeffect.

LUCHTKWALITEIT GAAT ACHTERUIT

- De daggemiddelde ozonconcentraties kunnen tegen 2030 met 10 % stijgen.
- Ook fijn stof in de lucht zal pieken.
- Vooral in stadscentra en langs drukke wegen zal de luchtkwaliteit achteruitgaan door de verwachte klimaatverandering.
- Door de klimaatverandering zullen grotere emissiereducties nodig zijn om toch de Europese doelstellingen voor ozonpiekconcentraties en fijn stof nog te respecteren.

Bron: <http://klimaat2015.milieurapport.be/>

Citaten uit Laudato Si'

- ✧ De dringende uitdaging om ons gemeenschappelijk huis te beschermen houdt ook de bezorgdheid in om heel de menselijke familie samen te brengen rond de zoektocht naar een duurzame en integrale ontwikkeling, want we weten ook dat zaken kunnen veranderen. (LS 13)
- ✧ De jongeren eisen van ons verandering. Ze vragen zich af hoe het mogelijk is te beweren dat men aan een betere toekomst werkt zonder na te denken over de milieucrisis en het lijden van de uitgestotenen. (LS 13)
- ✧ Bovendien weten we dat ongeveer een derde van het voedsel, dat geproduceerd wordt, weggegooid wordt; en “wanneer voedsel wordt weggegooid is het alsof het van de tafel van de arme geroofd wordt.” (LS 50)
- ✧ We moeten het bewustzijn versterken dat we één menselijke familie zijn. Er zijn geen politieke noch sociale grenzen of barrières om ons te kunnen afzonderen, en ook daarom is er geen ruimte voor globalisering van de onverschilligheid. (LS 52)
- ✧ Opvoeding tot verantwoordelijkheid voor het milieu kan aanzetten tot verschillende gedragingen die een directe en belangrijke invloed hebben op de zorg voor het milieu, zoals het gebruik van plastic of papier vermijden, het waterverbruik verminderen, het afval scheiden, alleen maar koken wat men redelijkerwijze zal kunnen eten, zorgvuldig omgaan met de andere levende wezens, het openbaar vervoer of carpooling gebruiken, bomen planten, nodeloze verlichting uitdoen. (LS 211)
- ✧ Als het mens zijn op zich al een aanzet kan zijn om te zorgen voor het milieu waar men zelf deel van uitmaakt, dan weten de christenen in het bijzonder dat hun opdracht binnen de schepping en hun plichten tegenover de natuur en de Schepper, een wezenlijk deel zijn van hun geloof. (LS 64)
- ✧ Ze hebben dus nood aan een ecologische bekering, die maakt dat alle gevolgen van hun ontmoeting met Jezus vruchten dragen in de relatie met de wereld die hen omringt. De roeping beleven de behoeders te zijn van Gods werk is een wezenlijk onderdeel van een deugdzaam bestaan, het is niet iets optioneel en evenmin een secundair aspect van de christelijke ervaring. (LS 217)
- ✧ In de praktijk blijven we verdragen dat sommigen zich meer mens voelen dan anderen, alsof ze met meer rechten geboren zijn. (LS 90)

BIJLAGE 3 LAUDATO SI'

Duitsland

Refrein

G **Em**

Lauda-to si, o mi signo-re, lauda-to si, o mi signo-re,

C **D**

lauda-to si, o mi sig-no-re, lauda-to si, o mi sig-nor.

Vers

G

1 Hal-le-lu-ja, Gij goe-de God, Gij Schepper, —

Em

Hal-le-lu-ja, voor zon en maan en sterren, —

C

Hal-le-lu-ja, voor zee en con-ti-nenten, —

D **Da Capo**

Hal-le-lu-ja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!

- 2 Halleluja, voor licht en schemerdonker,
Halleluja, voor dagen en voor nachten,
Halleluja, voor alle jaargetijden.
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 3 Halleluja, voor wolken, wind en regen,
Halleluja, voor bronnen die ontspringen,
Halleluja, voor velden vol van koren,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 4 Halleluja, voor al uw hoge bergen,
Halleluja, voor weiden, bossen, dalen,
Halleluja, voor schaduwrijke bomen,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 5 Halleluja, de vogels laat Gij zingen,
Halleluja, de vissen laat Gij spelen,
Halleluja, voor alle, alle dieren,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 6 Halleluja, want Gij, Heer, schiep de mensen,
Halleluja, zij beelden uit: uw liefde,
Halleluja, voor ieder volk op aarde,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 7 Halleluja, Gijzelf zijt mens geworden,
Halleluja, voor Jezus, onze Broeder,
Halleluja, zijn Naam mogen wij dragen,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!
- 8 Halleluja, Hij heeft tot ons gesproken,
Halleluja, Hij is voor ons gestorven,
Halleluja, om ons is Hij verrezen,
Halleluja, hoe groot en goed zijt Gij, Heer!